

OSMAN TURAN'IN SİYASETÇİ KİMLİĞİ VE YASSIADA'DA YARGILANMASI (1954-1961) *

*Zehra ARSLAN***

ÖZET

2 Mayıs 1954 seçimleri ile Demokrat Parti Trabzon Milletvekili olarak aktif siyasete atılan Osman Turan, 27 Mayıs 1960 Darbesi'ne kadar bu görevini sürdürmüştür. Milletvekilliği süresince mensubu bulunduğu Demokrat Partinin Kırşehir'in ilçe haline getirilmesi, üniversitelerde yapılan düzenlemeler, muhalefete karşı alınan tedbirler vb. uygulamalarını tasvip etmediğini TBMM ve parti grubunda yaptığı konuşmalarda dile getirmiştir. 27 Mayıs Darbesi sonrası DP mensuplarına yönelik suçlamaların başını çeken Tahkikat Encümeni oluşturulması ve bu encümene olağanüstü yetkiler veren kanunların çıkartılması sırasında da Osman Turan, sağlık problemleri nedeniyle mecliste bulunamamış dolayısı ile bu kanunlara lehte veya aleyhte oy vermemiştir. Menderes'le zaman zaman ters düştüğü için parti içerisinde adı, muhaliflerle birlikte anılmış hatta ihraç edileceği yönünde söylentiler ortaya atılmıştı. Fakat mücadelesini DP içerisinde sürdürme yolunu seçen Osman Turan, darbe ile birlikte tutuklanmış, ilk ifadesini de 30 Haziran 1960 tarihinde vermiştir. İddia makamı tarafından hazırlanan kararnamede, Türk Ceza Kanununun 141 ve 146ncı maddeleri kapsamında yargılanmıştır. Kararnamede Osman Turan'ın adının geçtiği tek suçlama ise bir miktar döviz aldığı iddiası olmuştur. Savunmasına ek olarak sunduğu deliller ve yapılan soruşturmalar sonucunda aleyhinde yapılan suçlamaların gerçek dışı olduğu kanıtlanmıştır. Toplam 16,5 ay tutukluluk döneminde sağlık problemleri yaşamış ve garnizondaki hastanede tedavi altına alındığı için duruşmaların tümüne iştirak edememiştir. Osman Turan, 15 Eylül 1961 tarihinde anayasayı ihlal suçundan tutuklu bulunup beraatına karar verilen 45 sanık arasında yer almıştır.

Anahtar Kelimeler: Siyaset, darbe, savunma, ifade, yargılama, beraat.

*Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Yrd. Doç. Dr. Rize Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, El-mek: zehra_arslan2009@hotmail.com

POLITICAL IDENTITY OF OSMAN TURAN AND HIS TRIAL IN YASSIADA (1954-1961)

ABSTRACT

Osman Turan entered politics as the parliamentarian of Trabzon from Democrat Party after the elections held on 2nd of May 1954. He continued his service until 1960 coup d'état. During his service, he expressed that he did not approve some of the enforcements of Democrat Party, to which he was a member, such as making Kırşehir a district, arrangements at universities and cautions against the opposition during the speeches he gave in Grand National Assembly of Turkey and party group. In the post-1960 coup d'état period (27th of May), a Grand Jury was constituted which led the accusations made towards DP members after the coup d'état and some laws granting extraordinary authorities were enacted. Osman Turan was not present in the Assembly due to health problems which prevented him from rating either favorably or unfavorably. His name was mentioned with those of oppositions since he sometimes contradicted Menderes. There were even rumors that he would be expelled. However, Osman Turan preferred to keep his battle within DP. He was arrested after coup d'état and he gave his testimony on 30th of June in 1960 for the first time. He was put on trial within the scope of articles no. 141 and 146 from Turkish Penal Code in the bylaw prepared by prosecution. The only accusation made in the name of Osman Turan in the bylaw was the claim that he received a certain amount of foreign currency. As a result of evidence he provided in addition to his defense and investigation, it was proven that the claims against him were unreal. He experienced some health problems during his arrest which lasted for 16.5 months. He could not attend all of the trials for he was being treated in the hospital located in garrison. Osman Turan was one of the 45 defendants who were arrested due to violation of constitutional law on 15th of September 1961 and acquitted later on.

Key Words: policy, coup, defense, testimony, trial, acquittal.

Giriş

Ortaçağ Tarihi alanında özellikle de Anadolu Selçukluları konusunda yaptığı çalışmalarla Türkiye Cumhuriyeti'nin yetiştirdiği önde gelen tarihçiler arasında yer alan Osman Turan¹, 1914 yılında o dönemlerde Trabzon ili Of ilçesine bağlı olan Çaykara'nın² Soğanlı köyünde doğmuştur. Babası Hasan Ağa'nın ölümü sonrası annesi ve dayısı tarafından yetiştirilmiş ve dayısının desteği ile Çaykara'da eğitim hayatına başlamıştır. Ailesinin Bayburt'a göçmesi ile ortaokulu burada tamamlamış, lise tahsiline ise Trabzon Lisesinde başlamıştır. Bu dönem onun, tarih ve edebiyata ilgisinin yoğunlaştığı yıllardır. Ağabeyi Mehmet Nazım'ın Ankara'da Makine Kimya'da marangoz

¹ Tam adı "Osman Ferit Turan"dır. Bkz. Ali Birinci, **Osman Turan**, Birinci Baskı, Alternatif Yayınları, 2003, s.27. Ali Birinci, "Tarihçi Osman Turan Bir Bilim ve şahsiyet Abidesinin Hayat Hikâyesi ve Eserleri", **Uluslararası Tarih-Dil-Edebiyat Sempozyumu**, 3-5 Mayıs 2001, s.1.

²Osman Turan'ın nüfus hüviyet cüzdanında doğum yeri olarak Of, köyü olarak da A. Hopşera görünmektedir. **B.C.A.**, 010.09, 31.95.2. Çaykara, o dönemlerde Of'a bağlı bulunuyordu. 1947 yılında Of'tan ayrılarak ayrı bir ilçe olarak teşkilatlandırılmıştır. O dönemde Çaykara'nın adı Kadahor; Soğanlı'nın adı ise Hopşera-i Süfla idi. Birinci, **a.g.e.**, s.27.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/7 Summer 2013

olarak çalışmaya başlaması üzerine lise eğitimini 28 Ağustos 1935 tarihinde Ankara Erkek Lisesinden bitirme diploması alarak tamamlamış ve sonrasında yatılı sınavlarını kazanarak girdiği Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinden (DTCF) 1940 yılında mezun olmuştur. 30 Mayıs 1940 tarihinde de mezun olduğu fakültede "ilmi yardımcı" sıfatı ile göreve başlamıştır.³ "On İki Hayvanlı Türk Takvimi" adlı çalışması ile 1941 yılında "doktor", 1944 yılında "Orta Zaman Türk Devletlerinde Türkçe Unvanlar" adlı çalışması ile de "doçent" olmaya hak kazanan Osman Turan, 1951 yılında profesörlüğe yükseltilmiştir. Doçentlikten sonraki çalışmalarını ise ağırlıklı olarak "Anadolu Selçukluları Tarihi" üzerinde yoğunlaştırmıştır. Anadolu Selçuklularının siyasi tarihi olan "Selçuklular Zamanında Türkiye", "Doğu Anadolu Türk Devletleri" dışında "Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti", iki ciltlik "Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi" adlı eserleri Osman Turan adını, ilim dünyasına altın harflerle yazdırmıştır.⁴

20 Aralık 1956 tarihinde II.Abdülhamid'in en büyük oğlu Şehzade Selim Efendi'nin kızı Emine Nemika Sultan'ın kızı Satia Sultan ile evlenen Osman Turan'ın siyasetle buluşması ise daha öğrencilik yıllarında başlamıştır. ⁵ DTCF'de okurken sol yapılanmaya karşı mücadeleye başlayan Osman Turan, üniversitedeki Türkçü-Turancı grubun başında yer almıştır. 1944 yılında, "Turancı-Türkçü" soruşturmaya maruz kalmış ve Turancılık davası nedeniyle Ankara'da bulunan H.Nihal Atsız'ı odasında ziyaret etmesi üzerine fakülteden uzaklaştırılarak Milli Eğitim Bakanlığının emrine alınmıştır.⁶ Osman Turan, yaşamı boyunca milliyetçi-muhafazakâr çizgisini sürdürmüş ve bundan taviz vermemiştir. Nitekim bu çizgisinin bir yansıması olarak Ankara Türk Ocaklarında faaliyetlerde bulunmuş ve 23 Nisan 1955 kurultayında Genel Merkez Hars Heyeti üyeliğine seçilmiştir. Yine 1955 yılının Kasım ayında da Türk Ocakları Ankara şubesinin başkanlığına getirilmiştir. Türk Ocakları Genel Merkezinin Ankara'ya nakledilmesi ile 17 Mayıs 1959 tarihinde yapılan kurultayda Türk Ocakları Genel Başkanı olmuştur. 27 Mayıs Darbesi ile ara vermek zorunda kaldığı Türk Ocakları Başkanlığına, Hamdullah Suphi Tanrıöver'in ölümü üzerine 22 Temmuz 1966 tarihinde yapılan kurultayda tekrar getirilmiş ve bu görevi 1973 yılına kadar sürdürmüştür.⁷

Osman Turan siyasete atılmaya sıcak bakmamasına rağmen DP Trabzon teşkilatının çalışmaları sonucunda Menderes tarafından aday listesine alınmış ve 1954 seçimlerinde DP Trabzon Milletvekili olarak parlamentoya girmeye hak kazanmıştır. 1957 seçimlerinde de yine DP'den Trabzon milletvekili olarak parlamentoda yer alan Osman Turan, zaman zaman Başbakan Menderes ile ters düşmüş ve hükümete yönelik eleştirilerini dile getirmekten çekinmemiştir. Birçok

³ Osman Turan'la birlikte ilk mezun olanlar arasında Halil İnalçık, M.Altay Köymen, İbrahim Kafesoğlu, T.Gökbilgin bulunmaktadır. Bkz. Nevzat Topal, **Osman Turan'ın Hayatı ve Eserleri**, Basılmış Yüksek Lisans Tezi, Türk Yurdu Yayınları:82, 1.baskı, 2004, s.19-22. Nevzat Topal, "Osman Turan Bibliyografyası", **TÜBAR-XVIII-2005-Güz**, s.188-194. Bahaeddin Yediyıldız, Vefatının 30.yılında Prof.Dr. Osman Turan'ı Anıyoruz, Hazırlayan: Yücel Hacıoğlu, **Türk Ocakları Ankara Şubesi**, Şubat 2008, s.26. Tayfur Kozan, **Prof. Dr. Osman Turan'a Göre Din ve Türk Cihan Hakimiyeti Mefkuresi**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlahiyat-Din Sosyolojisi Anabilim Dalı, Basılmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006, s.4. Nurdan Demirci, **Prof. Dr. Osman Turan'ın Hayatı ve Eserleri**, Boğaziçi Yayınları, s.8-10. Birinci, **a.g.e.**, s.30-33.

⁴ Topal, **a.g.e.**, s.35-37. Kozan, **a.g.t.**, 5-11, Demirci, **a.g.e.**, s.11.

⁵ Topal, **a.g.e.**, s.23-24.

⁶ Bu dönemde Nihal Atsız, Reha Oğuz Türkkan gibi Türkü ideolojiye sahip kişilerin mektuplaştığı kişiler dahi soruşturma geçirmiştir. DTCF'de doçent olan Osman Turan'ın N.Atsız ile yakınlığı bilinmekteydi ve 06.05.1944 tarihinde MEB İnzibat Komisyonunun kararı ile 8 aylığına bakanlığın emrine alınmıştır. Tekrar fakülteye geri dönmesi için dönemin CHP Genel Sekreteri M.Şevket Esendal ile Tahsin Bongoğlu aracılık yapmışlardır. Fakülteye döndükten sonra da iki kıdem düşürülmek suretiyle maaş ödemesi yapılmıştır. Demirci, **a.g.e.**, s.11; Kozan, **a.g.t.**, s. 8; Birinci, **a.g.e.**, s.37-38. Osman Turan'ın vekillik emrine alındığı tarih aralığı 4 Mayıs-30 Kasım 1944 arasındadır. Necmeddin Sefercioğlu, **3 Mayıs 1944 ve Türkçülük Davası**, Türk Ocakları Ankara Şubesi, Mart 2009, s.9-10.

⁷ Yusuf Sarıнай, "Osman Turan ve Türk Ocakları", **Vefatının 30.yılında Prof. Dr. Osman Turan'ı Anıyoruz**, Hazırlayan: Yücel Hacıoğlu, Türk Ocakları Ankara Şubesi, Şubat 2008, 61-62. Birinci, **a.g.e.**, s.53.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/7 Summer 2013

kişinin saf değiştirdiği 27 Mayıs Darbesi sonrasında da tüm baskılara rağmen yine inandığı doğruları savunmaya devam etmiştir.

27 Mayıs Darbesi'ne Gidiş Sürecinde Osman Turan'ın Tutumu

Osman Turan, mensup olduğu "Türkçü-Turancı" ideolojisi ile aslında öğrencilik yıllarından itibaren siyasetin içinde olmuş ve DTCF'de, Türkçü akımın başında yer alarak sol faaliyetlere karşı mücadele etmiştir. Ülke meseleleri üzerine verdiği konferanslar ve kaleme aldığı makaleler ile siyasi kimliğini ön plana çıkartmasına rağmen aktif siyasete atılmaya sıcak bakmamıştır. Nitekim doğrudan siyasete atılması, iradesi dışında gerçekleşmiştir. 2 Mayıs 1954 seçimlerinde Trabzon DP teşkilatının çalışmaları ve Başbakan Menderes'in Milli Eğitim Bakanlığı sözünü vermesi üzerine milletvekilliği aday listesine alınmıştır. Osman Turan, seçimlerde aldığı 97.155 oyla DP Trabzon milletvekili olarak parlamentoya girmeye hak kazanmış ve 14 Mayıs 1954 tarihinde fakültedeki kürsüsünden ayrılmıştır. Hocası Fuat Köprülü, onun bu hareketini onaylamamakla birlikte engel de olmamıştır. 27 Ekim 1957 tarihinde yapılan seçimlerde de aldığı 76.436 oyla yine DP'den Trabzon milletvekili seçilmiştir.⁸

Osman Turan, milletvekili seçildikten sonra Güzel Sanatlar Akademisinin Mimarlık ve Şehircilik Fakültesi hâline getirilmesi ile ilgili kurulan geçici encümen ve Maarif Encümeninde üyelik görevlerinde bulunmuştur. 1954-1957 yılları arasını kapsayan X.dönemde Genel Kurulda toplam 8 konuşma yapmıştır. 21 Haziran 1954 tarihli TBMM toplantısında, hükümetin memur kalitesini yükseltmek amacı ile Emekli Sandığı Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair geçici encümen mazbatasını üzerinde fikirlerini beyan etmiştir. Üniversitelerin, Batı standartlarında geliştirilmesi gerekliliğini dile getiren Osman Turan, DP döneminde hükümetin maddi anlamda büyük atılımlar yapmakla birlikte manevi yönden bir gelişme kaydedemediğini söyleyerek hükümeti eleştirmiştir. Milletvekilliği süresince de mensubu olduğu partinin getirmiş olduğu kanun veya tekliflerde gördüğü eksiklikleri çekinmeden dile getirmiştir. Örneğin Emekli Sandığı ile ilgili teklifte 60 yaşın bir akademisyenin emekliye ayrılması için çok erken olduğunu belirtmiş ve üniversitede yapılacak tasfiye için hükümetin uygulamalarını yanlış bulduğunu söylemiştir.⁹ O dönemlerde henüz tam anlamıyla İstanbul ve Ankara'daki üniversitelerin kurulmadığı düşüncesinde olan Osman Turan, başka illerde üniversiteler açılmasına sıcak bakmamıştır. Hatta Trabzon'da bir teknik üniversite kurulması hususunda getirilen kanun teklifine Trabzon milletvekili olmasına rağmen imza koymamıştır. Bu durum, Trabzon'da Osman Turan aleyhinde propagandaların yapılmasına neden olmuştur.¹⁰

Osman Turan'ın hükümete yönelik eleştirilerinden birisi de 1955 yılında DP'den ayrılan ve 19'lar¹¹ adı ile anılan milletvekillerinin, vekilliklerinin düşürülmesine yönelik getirilen teklife

⁸ Zehra Arslan, **Demokrat Parti Döneminde Trabzon (1950-1960)**, KTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Kasım 2011, s.371; **Tercümeihal Varakası ve Sicil Dosyası**, Osman Turan, Dönem: X, Sicil No: 2187, Defter No: 1262; **B.C.A.**, 030.10/78.516.9, 05.05.1954; **Çaykara**, Sayı: 476, 05.05.1954; **Doğu**, Sayı: 974, 04.11.1957. Birinci, **a.g.e.**, s.40.

⁹ Arslan, **a.g.t.**, s.371; **TBMM Tutanakları**, Devre: X, B: 1, C: 1, 21.06.1954, s.230-234.

¹⁰ **DP Grup Tutanakları**, 13.12.1955,s.142; **B.C.A.**, 010.09./54.159.5.

¹¹ **Milliyet**, 07.11.1955. .DP'nin 4.Büyük Kongresinin başlamasına yakın (15-18 Ekim 1955) dokuz milletvekili partiden ihraç edilmiş ve dokuz milletvekili de bunu protesto ederek kongreye katılmamıştı. İspatçılar veya 19'lar olarak da adlandırılan bu milletvekilleri şunlardır: Partiden ihraç edilenler F.Lütfi Karaosmanoğlu, Ekrem Hayri Üstündağ, Safaettin Karanakçı, Ragıp Karaosmanoğlu, İsmail Hakkı Akyüz, Behçet ayaalp, Ziyyat Ebuziyya, Mustafa Timur, Sabahaddin Çıracıoğlu; *İstifa edenler*, Fethi Çelikbaş, Enver Güreli, İbrahim Öktem, Raif Arbay, Şeref Kamil Mengü, Muhlis Bayramoğlu, Ekrem Alican, Mustafa Ekinci, Kasım Küfrevi Seyfi Kurtbek, Menderes'in tesirinde kalarak İspatçılardan ayrıldığı için 19'lar on sekiz kişiye düşer, fakat yine de 19'lar olarak anılmaya devam ederler.19'lar 19.12.1955 tarihinde Hürriyet Partisi'ni kurmuşlardır. Diren Çakmak, "Türk Siyasal Yaşamında Bir Muhalefet Partisi Örneği: Hürriyet Partisi (1955-1958)" **Akademik Bakış**, Cilt:2, Sayı:3, Kış 2008, s.153-154.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/7 Summer 2013

olmuştur. Bu yönde tasarrufları protesto ettiğini açıkça ilan etmiştir.¹² Yine 1956 yılının Mayıs ayında hükümete gazete kapatma hakkını veren basın kanunu tasarısına da sert tepki göstermiştir.¹³ Osman Turan'ın DP grup toplantısında hükümete güvensizlik oyu veren ve sık sık eleştiren milletvekillerinden birisi olması dolayısıyla DP'den ihraç edileceğine dair basında haberler yer almıştır.¹⁴

26 Şubat 1957 tarihli Genel Kurul toplantısında Osman Turan, Türkiye'de millî eğitim problemlerine değinmiş ve Yüksek Maarif Şurasının faaliyete geçirilmediği sürece ülkede eğitimin asla istenilen düzeye getirilemeyeceğini söyleyerek hükümete yine gönderme yapmıştır.¹⁵ Kırşehir'in yeniden il hâline getirilmesi ile ilgili konu üzerinde görüşlerini ortaya koyarken de, daha önce buranın ilçe hâline getirilmesi hatasından dönülmesinin isabetli olduğunu söylemiştir.¹⁶ Demokrat Parti iktidarının muhalefete karşı almayı düşündüğü önlemleri, anayasaya aykırı bulduğunu grup toplantısında yaptığı konuşmada belirtmiştir.¹⁷ Hükümetin Kıbrıs ve Ortadoğu politikasını da eleştirmiş hatta bu konularda meclise bir soru önergesi vermiştir. Önergede Kıbrıs meselesinin gittikçe endişe verici bir hale dönüştüğü belirtilerek hükümetten bu hususlarda izahat vermesi istenmiştir.¹⁸

1954-1960 yılları arasında aralıksız DP Trabzon milletvekili olarak görev yapmış olan Osman Turan, hükümete zaman zaman muhalefet etmesine rağmen istifa etmeyi tercih etmemiştir. İnandığı doğruları savunmayı ve bu uğurda mücadele vermeyi mensubu bulunduğu partinin çatısı altında sürdürmüştür.

Osman Turan'ın Yassıada'da Yargılanma Süreci

Osman Turan, yaşadığı sağlık problemlerinden dolayı 1960 yılının Şubat ve Nisan aylarında iki operasyon geçirmişti. Bu nedenle 27 Mayıs Darbesi'ne yakın günlerde istirahat halinde bulunuyordu. Nazlı Ilıcak'la yaptığı röportajda grubun toplantısına hasta olarak katıldığını, konuşma imkânı bulamadan da toplantının dağıldığını, salonu terk eden Menderes'in sonradan Eskişehir'e gittiğini duyduklarını söylemiş ve o günlerin hissiyatını şöyle anlatmıştır:¹⁹

"...27 Mayıs günü zaten hasta evde yatıyordum. Geldiler beni aldılar... Sonra o gece 150 kadar mebusu serbest bıraktılar. Serbest kaldığım o süre içinde kulübe gidiyordum. Kulüp, tabii değişmiş Halk Partili yahut tanımadığımız kimselerle dolmuş. Her gece münakaşa ediyoruz. Menderes'i asarlar diyorlar. Kolay mı memleketi imar etmiş, milletin kalbine girmiş bir adamı asmak diye cevap veriyorum. Kanunsuz işler yapmış. O kanunları meclis yapmıştır. Meclisin karşısında da başka bir salahiyyetli kimse yoktur diyorum. Nihayet üç gün sonra beni tekrar aldılar..."²⁰

Hatırasında naklettiğimiz gibi 27 Mayıs günü tutuklandıktan sonra yine aynı gün serbest bırakılan Osman Turan, 1 Haziran günü tekrar tutuklanarak nezarete alınmıştır. Anayasayı ihlal davasında ikinci gömlekteki sanık listesinde 41inci sırada bulunan Turan,²¹ 30 Ağustos 1960

¹² **Cumhuriyet**, 19.10.1955; **B.C.A.**, 010.09./54.159.5; **Dünya**, 19.10.1955. Beril Yaşar Teksoy, **Demokrat Parti'de Parti İçi Demokrasi (1946-1960)**, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010, s.73-74.

¹³ **Cumhuriyet**, 31.05.1956; **B.C.A.**, 010.09./54.159.5.

¹⁴ **Dünya**, 03.01.1956.

¹⁵ Arslan, **a.g.t.**, s. 371; **TBMM Tutanakları**, Devre: X, B: 47, O: 1, 26.02.1957, s.871.

¹⁶ Arslan, **a.g.t.**, s.372, **TBMM Tutanakları**, Devre: X, B: 79, O: 1, 10.06.1957, s.127.

¹⁷ **DP Grup Tutanakları**, 10.11.1957.

¹⁸ **Yeni Gün**, 28.01.1958.

¹⁹ Nazlı Ilıcak, **15 Yıl Sonra 27 Mayıs Yargılanıyor**, Kervan Kitapçılık, İstanbul 1978,s.525.

²⁰ Ilıcak,**a.g.e.**, s. 525.

²¹ **B.C.A.**,010.09/1.4.1.,228.

tarihinde verdiği ilk ifadesinde, özgürlükleri kısıtlayıcı bazı kanunlar çıktığını kabul etmiş fakat bunların ülkeyi iddia edildiği gibi diktatörlüğe götürecektir mahiyette bulunmadıklarını söylemiştir. Son olarak da "*Ben Demokrat Parti'nin ve iktidarın dikta rejimi kurmak ve anayasa hükümlerini ilga ve iptal ve Cumhuriyet ve demokrasi prensiplerine aykırı olarak devlet idaresinin bir şahsın veya ferdin eline geçmesine müncer olacak fil ve hareketlerde bulunduğunu kabul etmiyorum.*"²²sözleri ile mensubu bulunduğu Demokrat Parti'ye ve kendisine isnat edilen tüm suçlamaları reddetmiştir.

Osman Turan 1 Eylül 1960 tarihinde Yüksek Soruşturma Kurulunun 11.Numaralı Komisyon Reisliğine bir dilekçe göndermiştir. Dilekçeyi gönderme nedeni, itham edilen suçların ağırlığına karşılık 30 Ağustos günü vermiş olduğu ifadesinin fikirlerini ortaya koymak bakımından kısa ve yetersiz oluşu idi. Burada maddeler halinde şahsına atfedilen suçlamalara cevap vermiştir. Yüksek Soruşturma Kurulu, Osman Turan'ın Türk Ceza Kanununun 141²³ ve 146/3²⁴ fıkrası çerçevesinde yargılanması talebinde bulunmuştu. Eserleri çalışmaları ile Türk tarihine büyük katkıları bulunmuş olan bir ilim adamı için bu suçlamalar ağırdır. Osman Turan ne demokrasiye, anayasaya ve cumhuriyetin prensiplerine aykırı hareket ettiğine dair ithamları ne de "diktatörlük" teriminin kendisine yakıştırılmış olmasını kabul etmemiştir.²⁵

Adı özel olarak belirtilmemekle birlikte Osman Turan'ın da aralarında bulunduğu DP mensuplarını suçlamak amacıyla hazırlanan iddianamenin kapsamında üniversite reformu ve Kırşehir'in kaza haline getirilmesi hususları da yer almaktaydı. Osman Turan'ın ilk milletvekilliği görevine başladığı 1954 yılında Osman Bölükbaşı'nın başkanı olduğu CMP'ye oy veren Kırşehir, DP Hükümeti tarafından adeta cezalandırılarak 30 Haziran 1954 tarihinde kabul edilen ve 7 Temmuz 1954 tarihinde Resmi gazetede yayınlanan 6429 sayılı kanunla yeni oluşturulan Nevşehir ilinin bir ilçesi haline getirilmişti.²⁶ Oysa Osman Turan, ifadesinde belirttiği gibi Kırşehir'in ilçe

²²BCA, 010.09.1.4.1.,30.08.1960,63. Zehra Arslan, "27 Mayıs Darbesi'nin Trabzon'da Yansımaları ve DP Trabzon Milletvekillerinin İfadeleri", **Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 192, Mayıs-Haziran 2011, s.147.

²³ TCK' nın yürürlüğe girdiği 1926 tarihinde 141 ve 142.maddeler "Vatan Aleyhinde Cürümler" başlığında yer alıyordu. Bu iki maddenin, zararlı ve yıkıcı akımları suç sayması 11.06.1936'da yapıldı, 23.06.1936 tarihinde Resmi gazetede yayınlanan değişiklikle oldu. Yapılan değişiklikle "Devletin Şahsiyetine Karşı Cürümler" faslında yer alan bu maddelerde bir zümrenin başka bir zümre üzerinde şiddet ve zor kullanarak teşkilatlanması, ortadan kaldırmaya çalışması hapis cezası getiriyordu. **T.C.Resmi Gazete**, Sayı:3337, s.6713. Bu maddeler üzerinde 1938 yılında değişiklik yapıldı. "Şiddet" unsuru çıkartılarak, hükümlerin kapsamına giren fiiller, bu unsur olmasa bile cezalandırılabilir hale getirildiler. 1946,1949 yıllarında yine bu maddeler üzerinde değişiklikler yapılmıştır. Uğur Alacakaptan, "Demokratik Anayasa ve Ceza Kanunu'nun 141 ve 142nci Maddeleri", **AUHF Dergisi**, s.5-6. Bu maddeler 11.12.1951 tarihli 5844 sayılı kanunla 1960 darbesi öncesi son şekillerini almışlardır. Yapılan değişiklikle 141nci madde içerisinde şu hususlara yer verilmiştir: "Amacı Cumhuriyetçiliğe aykırı olan veya demokrasi prensiplerine aykırı olarak Devletin bek bir fert veya bir zümre tarafından idare edinmesini hedef tutan cemiyetleri kurmaya tevessül edenler veya kuramlar veya bunların faaliyetlerini tanzim veya sevk ve idare edenler veya bu hususlarda yol gösterenler sekiz yıldan on beş yıla kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılırlar." **T.C. Resmi Gazete**, Sayı:7979, 11.12.1951.

²⁴ 146. madde Anayasayı ihlal suçudur. Sanıkların anayasayı ihlal suçunu işledikleri yönündeki iddia temel olarak milletvekili oldukları dönemde yapılan ve Yassıada Mahkemesi tarafından anayasaya aykırı olarak kabul edilen kanunların yapımında mecliste olumlu oy kullanmış olmaları gerekçesine dayandırılmıştır. Mahkeme, Türk Ceza Kanunu'nun 146. Maddesini ihlal eden 8 suç sayılmıştır: 1951 ve 1953 yıllarında CHP'nin mallarına el konulması, CKMP'ye oy veren Kırşehir'in 1954 yılında ilçe haline getirilmesi, hükümetin 1953 yılında 25 yıllık hizmet süresini dolduran hakimleri emekliye ayırma hakkını veren kanunun çıkartılması, 1954 ve 1957 yıllarında Seçim Kanununun demokrasiye aykırı olarak değiştirildiğinin iddia edilmesi, 1956 yılında toplantı ve gösterileri kısıtlayıcı kanunların çıkartılması, 1960 yılında Tahkikat Komisyonunun kurulması, Tahkikat Komisyonuna olağanüstü yetkiler verilerek Anayasanın fesih ve ilga edilmek istenmesi. wikipedia.org/wiki/Yassıada_Yargılamaları.

²⁵ B.C.A, 010.09, 1.4.1.,01.09.1960.

²⁶TBMM, Kanun no: 6429; 30.06.1954; **T.C.Resmi Gazete**, Sayı: 8748, 07.07.1954,s.9835. CMP, 1954 seçimlerinde Türkiye genelinde 427.024 oy ve % 4.69 ile sadece Kırşehir'den tam liste halinde 5 milletvekili (Osman Bölükbaşı, Ahmet Bilgin, Osman Alişiroğlu, Mehmet Mahmutoğlu ve Tahir Taşer) çıkartmıştı. Adem Çaylak, **Osman Bölükbaşı ve Siyasal hareketi**, AAM, Ankara 2010, s.218.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/7 Summer 2013

haline getirilmesini onaylamamıştır. Nitekim Kırşehir'in yeniden il haline getirildiği 10 Haziran 1957 tarihli TBMM müzakerelerinde konuya ilişkin yaptığı kısa konuşmada duyduğu memnuniyeti "*Kırşehir kaza haline geldiği zaman muhtelif bakımlardan üzül müştüm. Bu üzül müş olduğum bir noktaya işaret etmek isterim. Kırşehir çok mühim bir hususiyet taşımaktadır. O da tarihte Türk kültürünün ilk çiçeklendiği bir kasaba olmasıdır...*" sözleri ile dile getirmiştir.²⁷

Hükümetin üniversitelerle ilgili yaptığı uygulamalarla ilgili suçlamalarda da benzer durum söz konusudur. Osman Turan, milletvekilliği döneminde bu hususlarda mensubu bulunduğu Demokrat Parti iktidarına yönelik dikkat çekici eleştirilerde bulunmuştu. Örneğin Atatürk Üniversitesi'nin kuruluşu ile ilgili kanun teklifi üzerinde yaptığı konuşmada üniversitelerin özerkliklerini zedeleyici uygulamalar getirilmesini eleştirmiştir. Mütevelliği eski vakıf uygulamalarına benzeten Turan, "*Buraya para veren bu kanunla müteveli olarak hak sahibidir. Ben, bir ilim müessesesine yardım eden şahıs veya heyetin o müessese üzerinde hak sahibi olması için Anglo - sakson sisteminin şartlarımıza uydurulmasına bir mâna veremedim...*" sözleri ile getirilen bu sisteme tepki göstermiştir.²⁸ Şahsına ve partisine atfedilen başta "diktatörlük" olmak üzere tüm suçlamaları reddeden Osman Turan, 11 Eylül 1960 tarihli savunmasını şu sözlerle tamamlamıştır: "*...Bu durumda bir insan olarak daha fazla ıstırap çekmemin hiçbir fayda tesir etmeyeceğini ve adaletin süratle tecellisi için bir an önce tahliye edilmemi arz ve rica ederim*"²⁹

Ayrıca iddianamede yer alan Tahkikat Encümeni oluşturulması ve Salahiyet Kanununun kabulüne yönelik suçlamaların da Osman Turan'ı bağlayıcı bir yönü bulunmuyordu. Çünkü rahatsızlığı nedeniyle bu kanunların görüşmelerinde mecliste bulunamadığı gibi hükümetin bu gibi tasarruflarını onaylamadığını, anayasaya aykırı bulduğunu grupta yaptığı konuşmada belirtmişti. Sunulan raporlarla bu durumun kanıtlanmış olmasına rağmen Tahkikat Encümeni oluşturulması ve Salahiyet Kanunu müzakerelerinde bulunamadığı için lehte oy kullanmadığı anlayışının oluşturulmaya çalışılması Osman Turan'ı rahatsız etmiştir. O, "*...iktidarın methine, muhalefete hücumu asla müsaade etmemek*" sözleri ile meclisteki görev anlayışını özetlemiştir. 19 Haziran 1961 tarihinde Yüksek Adalet Divanına hitaben gönderdiği bir yazıda 22-24 Temmuz 1958 ve 14 Temmuz 1955 tarihli grup konuşmalarının bu anlayışına delil olarak mahkemede okunmasını talep etmiştir.³⁰

Kararnamede adı belirtilerek Osman Turan'a yönelik yapılan tek suçlama, 10 bin lira döviz aldığı iddiasıdır. Bu nedenle 14 Temmuz 1960 tarihinde Yüksek Soruşturma 1 Nolu Kurulu tarafından malları üzerine tedbir ve haciz konulmuştur. Osman Turan, kendisine ait olan 10 bin lirayı bir ilim adamı olarak kongrelere davet edildiği ve dışarıdan gerekli ilmi eserleri sipariş ettirdiği için dövize çevirdiğini belirterek başsavcının suçlamasına yanıt vermiştir. 1954 ve 1957 yıllarında Almanya ve İngiltere'de toplanan "Müsteşrikler Kongresi"ne Türk Tarih Kurumu adına gittiği ve yurt dışından kitaplar getirtmek için döviz almak zorunda kaldığı avukatı Ferruh Bozbeyli tarafından yapılan müdafaada da belirtilmiştir.³¹ İddia makamı tarafından Osman Turan'a yöneltilen maddi menfaat sağladığı için döviz aldığı iddiasının yapılan incelemeler sonunda asılsız olduğu kanıtlanmış ve 1 Nisan 1961 tarihinde oy birliği ile serveti üzerine konulan tedbir ve haczin kaldırılmasına karar verilmiştir.³² Yüksek Adalet Divanı Başkanı Salim Başol'un 10 Nisan 1961 tarihinde Yüksek Adalet Başsavcılığına gönderdiği bir yazı ile de bu hususta gerekli işlemlerin yapılması istenmiştir.³³

²⁷ TBMM Tutanakları, C:1, İ:79, 10.06.1957. B.C.A., 10.09/1.4.1., 165.

²⁸ TBMM Tutanakları, C:1, İ:75, 31.05.1957; B.C.A., 10.09/1.4.1., 165.

²⁹ B.C.A., 10.09/1.4.1., 11.09.1960,170.

³⁰ B.C.A., 10.09/54.159.5,19.06.1961.

³¹ B.C.A., 10.09/54.155.5,5; B.C.A., 10.09/54.159.5., 10.

³² B.C.A., 010.09/386.1176.4, 06.04.1961.

³³ B.C.A., 010.09/386.1176.4, 10.04.1961.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/7 Summer 2013

Osman Turan, mahkemede okuyacağı müdafaasını hazırladıktan birkaç gün sonra rahatsızlanmış ve bir kriz geçirmişti. Garnizon hastanesinin nöbetçi tabipliği tarafından yapılan ilk muayenesinde "Entere Kolit" tespit edilmiş ve buradaki hastanede tedavi altına alınmıştır. Bu nedenle de Yüksek Adalet Divanı'nda yapılan duruşmalara iştirak edememiştir.³⁴ Böylece rahatsızlanmadan önce hazırladığı müdafaasını da mahkemede okuma fırsatı olmamıştır. Sert bir üslupla kaleme alınan bu müdafa ile ilgili Osman Turan "...mahkemede okuma fırsatını bulamadım ve bu yüzden beraat ettim. Eğer okusaydım mutlaka mahkûm olurum..." demiştir.³⁵

Yassıada'da ikinci koğuştaki kalan ve rahatsızlanıp garnizon hastanesinde tedavi altına alınana kadar duruşmalara katılan Osman Turan'ın hiç unutamam dediği olay, DP iktidarı döneminde bir süre bakanlık emrine alınan Prof. Hüseyin Nail Kubalı'nın³⁶ mahkemede DP mensupları aleyhinde yaptığı konuşma olmuştur: "...Amerika'dan 17 bin lira ödenerek getirilen Kubalı, sabahtan akşama kadar bir artist gibi konuştu. Dayanamadım söz istedim. Dedim ki, Profesör Kubalı anayasa okutan profesördür. Fakat ne yazık ki orta mekteplerde okutulan yurt bilgisi kitaplarınca herkese intikal eden bilgileri inkâr eden bir demokrasi tarifi yapıyor...". Kubalı bu duruşmada, Menderes'in diktatörlüğe gittiğini ileri sürmüştü. Osman Turan'ın bu suçlamaya yanıtı ise "...demokrasinin yok olması için hür seçimlerin tamamen kaldırılması lazım. Matbuatın hürriyetini kaybetmesi lazım. Siyasi partilerin feshedilmesi lazım...bu profesörümüz bize diktatörlüğün yeni duyulmamış bir tarifini yapmaktadır..." şeklinde olmuştur.³⁷

Başsavcı Ömer Altay Egesel'in, Yassıada'da tutuklu sanıklar hakkındaki iddianamesi 14 Temmuz 1961 tarihinde yapılan duruşmada okunmuştur. İddianamede 107 sanık için idam, 281 milletvekili için 5-15 yıl arası hapis ve 8 sanığında beraatı istenmiştir. Beraatı talep edilen sekiz isim arasında Trabzon milletvekilleri Mahmut Goloğlu ve Sabri Dilek'in adları bulunmasına rağmen Osman Turan bu listede yer almamıştır.³⁸ Fakat DP milletvekillerini yargılama kararı ile Yüksek Adalet Divanına sevk eden kararnamede, ne lüzum-u muhakeme istenenler arasında ne de tutukluluğun tebliğ edildiği listelerde Osman Turan'ın adı yoktu. Ayrıca ona herhangi bir karar da tebliğ edilmemişti. Osman Turan'a göre bu durumun anlaşılması üzerine, aceleyle bir yargılama kararı imzalanmıştı.³⁹

Başsavcının kararnamesi ile beraat listesinde yer almayan Osman Turan, 11 Ağustos 1961 tarihli duruşmalarda birisi kendi el yazısı diğeri de avukatı Ferruh Bozbeyli tarafından hazırlanan iki ayrı savunma yapmıştır. Öncelikle rahatsızlığı nedeniyle mahkemede bulunamadığını belirttiği savunmasının başında "...Milli irade veya mümessillerinin cezai mesuliyetsizliğine... Ve diktatörlük iddialarının ciddi hiçbir esasa dayanmadığına... Aleyhimde hiçbir isnat ve iddianın isabetine imkân yoktur..." diyen Osman Turan, hukuki olmamasına rağmen yine de bu esaslara itibar edilmesi halinde ise aleyhinde hiçbir delil bulunamayacağına vurgu yapmıştır.⁴⁰ Kararnamenin 40ncı sayfasında verilen bilgiye göre sağlık durumunu göz önünde bulundurarak 16 kişi Osman Turan'ın

³⁴ Yassıada garnizon Komutanı Tarık Güray tarafından Yüksek Adalet Divanına gönderilen yazı. **B.C.A.**, 10.09/5.17.1., 25.07.1961.

³⁵ Bu müdafaadan bir bölümünü Nazlı Ilıcak'la yaptığı röportajda okumuştur. Bkz. Ilıcak, **a.g.e.**, s.527-529.

³⁶ Nail Kubalı, hükümetin üniversiteler kanununa yeni hükümler ekleyen tasarısının basına sızması sonrasında meclis içtüzüğünün basın hürriyetini zedelediği şeklinde gazetelere verdiği demeçten sonra MEB emrine alınmıştı. 27 Mayıs Darbesi'ne gidışte üniversite-hükümet gerginliğinin başlangıcında bu olay, temel etken olmuştu. Fahri Yetim, **Ulus ve Zafer Gazetelerinin Karşılaştırmalı İncelemesi (1957-1960)**, Doktora Tezi, Ankara Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006, s.98.

³⁷ Ilıcak, **a.g.e.**, s. 526-527.

³⁸ **Milliyet**, 15.07.1961.

³⁹ Kararnamenin kurul üyelerinin birçoğuna imzalatılmadan bastırılıp tebliğ edildiği, imzaların sonradan alınmaya çalışıldığı şeklinde iddialar mevcuttur. Bkz. Necmettin Önder, **Yassıada'da Milli İrade Nasıl Mahkûm Edildi**, Dem Yayınları, 1990, s.97. **B.C.A.**, 010.09/54.159.5,24.

⁴⁰ **B.C.A.**, 010.09/54.159.5, 2., 11.08.1961.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/7 Summer 2013

yargılanmasına karşı çıkmış, 17 kişi ise lüzum-u muhakeme istemiştir. Osman Turan, burada maddi bir hata yapıldığı görüşündedir çünkü soruşturma kurulunun 11 üyesi, faaliyetleri sadece teşri alanda kalan tüm milletvekillerinin mesuliyetleri bulunmadığına ve haklarında men'i muhakeme kararı verilmesine dair oy vermişlerdi. Bu 11 kişiden sadece Ahmet Bayrak ve Cevdet Menteş'in kendisi aleyhinde tasarrufta bulduklarını belirten Osman Turan, hakkında verilen kararın aslında 15/18 ile men-i muhakeme olduğu görüşündedir.⁴¹

Savunmasındaki ifadelerine göre değerlendirildiğinde beraatı istenenler arasında yer almamak Osman Turan'ın beklemediği bir gelişme olmuştur: "...başsavcının beni beraat ve tahliye listesi dışında bırakması... iddia makamının kendi prensiplerine ne derece sadakatsiz bulunduğu ortaya çıkar... Halbuki başsavcı... kararnamenin mezkur basit esaslarına sadık kalarak beni de tahliye listesine dahil etseydi bu prensipsizlik bu kadar aşikar olarak belirmez ve adaletsizlik göze çarpmaz idi..." Osman Turan, biraz şaşkınlık ve hayal kırıklığı ile birlikte "...beraatı istenenler de dahil teşrii faaliyetleri benim gibi münhasıran tenkit ve muhalefetle geçmiş başka kimsenin bulunması müşkülâtını kaydedersen mazur görülmem icap eder..." diyordu.⁴² Osman Turan'ın ifadeleri, dilekçeleri, suçlamalara karşı cevapları, savunmaları ortak vurguları içermektedir. Bu vurgular, milletvekilliği döneminde demokrasi dışına çıkmadığı, doğru ve yanlış gördüğü hususları her dönemde çekinmeden dillendirdiği, her şeyden önce bir ilim adamı olduğu ve aleyhinde yapılan suçlamalarda somut bir delil bulunmadığı için de tahliyesinin istenmesidir.⁴³

"...İşte herkesçe bilinen ve burada kısaca belirtilen siyasi durumum bu kadar berrak ve sağlamdır. Memleketin umumi şartlarına ve siyasi dalgalanmalara rağmen söz ve hareketlerimde en küçük bir inhiraf olmamış ve hürriyeti kısıtlayıcı hiçbir teşebbüse karşı muhalefetten çekinmemişimdir... Kararnameye veya herhangi bir prensibe göre de aleyhimde en hafif bir suç değil bir muahzede bulunmak dahi imkânsızdır. Bu durumda herkesten önce tahliye edilmem gerektiğine dair umumi bir kanaate işaretimi mazur görmek gerekir... Kimseye bir fenalık yapmadığım gibi hayatım boyunca milletimizin saadet ve ıstırabını endişeden de bir an fariğ olmadım... Maddi manevi ıstıraplardan sonra tahliye günümü sabırsızlıkla beklemem tabidir..."⁴⁴

Ferruh Bozbeyli tarafından yapılan müdafaada, Anayasayı ihlal suçu ile yargılanması talebinde bulunulmasına rağmen, Osman Turan'ın buna delil gösterilen hiç bir kanuna oy vermediği tekrarlanmıştır. Bu durum duruşmalar sırasında iddia makamı tarafından da açıklanmıştır. Gerçekten de Osman Turan, 18 Şubat 1960 tarihinde Ankara Hastanesinde apandisit, 8 Nisan günü de Üniversite Hastanesinde safra kesesi ameliyatı geçirdiği için 2247 sayılı kanunla Tahkikat Encümeni kurulması ile 7468 sayılı kanunla bu encümene yetki verilen TBMM oturumlarında bulunmamıştı.⁴⁵ Osman Turan'ın savunmasına ek olarak avukatı tarafından 10 ayrı delil sunulmuştur. Bunlar Osman Turan'ın Başbakan Menderes ve hükümetle münakaşaları ile ilgili haberlerin yer aldığı Cumhuriyet, Yeni Gün, Dünya gibi gazetelerden örnekler, 10 Şubat 1960 tarihinden itibaren Ankara Numune Hastanesinde tedavi gördüğü, apandisit ameliyatı olduğu ve Tıp Fakültesi İç Hastalıkları Kliniğinde 8 Nisan 1960 tarihine kadar yattığını gösteren ve bu tarihte ameliyat olup iki ay istirahat ettiğine dair raporlardır.⁴⁶ Ferruh Bozbeyli, 11 Ağustos 1961 tarihli

⁴¹ B.C.A., 10.09/54.155.5.2.

⁴² B.C.A., 10.09/54.159.5.

⁴³ B.C.A., 10.09/54.159.5.6.

⁴⁴ B.C.A., 10.09/54.159.5.5-6.

⁴⁵ B.C.A., 010.09, 1.4.1., 30.08.1960,63.

⁴⁶ B.C.A., 10.09/54.155.5; Ankara Üniversitesi İç Hastalıkları Kliniğinin raporuna göre Osman Turan hastaneye 28.03.1960 tarihinde yatırılmış ve safra kesesi taşı tespit edilmiştir. Ameliyat olmak üzere de 08.04.1960 tarihinde Fakültenin I.Cerrahi Kliniğine nakledilmiştir. B.C.A., 10.09/54.159.5, 25.06.1960; Ankara Üniversitesi I.Şirürji Kliniği, B.C.A., 10.09/54.159.5, 19.04.1960. B.C.A., 10.09/54.155.5, 19.4.1960; B.C.A., 10.09/54.159.5, 11.07.1960. Bu raporlar Osman Turan'ın eşi Satia Sultan'ın Ankara Numune Hastanesi ve Vilayet Sağlık ve Sosyal Yardım Müdürlüğü'nden 18.06.1961 tarihli talepleri üzerine. B.C.A., 10.09/54.159.5, 18.06.1961.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/7 Summer 2013

müvekkilinin beraatını istediği savunmasını şu sözlerle tamamlamıştır: *"..Hakkımızda men'i muhakeme kararı verileceğini ümit ettik,olmadı. Beraatımıza karar verileceğini ümit ediyoruz, bu olacaktır. İnanınıza, irfanınıza, vicdanınıza ve söz verdiğiniz adalet duygusuna sığınmak isteyen dileğimiz şu bir kelimededen ibaret olacaktır: Kararınız Allaha karşı gelmesin."*⁴⁷

Nihayetinde beklenen gelişme 15 Eylül 1961 tarihli duruşmada gerçekleşmiş ve Anayasayı ihlal davasından yargılanan Osman Turan'ın beraatına karar verilmiştir.⁴⁸ Yüksek Adalet Divanı Başkanı Salim Başol, 15 Eylül 1961 tarihinde Yüksek Adalet Divanı Başkanlığına gönderdiği yazısında Anayasayı ihlal suçundan sanık ve tutuklu olanlar hakkında Adalet Divanında yapılan duruşma sonucunda Osman Turan'ın da aralarında bulunduğu 45 kişi hakkındaki tevkif müzakerelerinin geri alınmasına karar verildiğini belirtmiştir. Böylece Osman Turan, kendisine atfedilen tüm suçlamalardan beraat etmiştir.⁴⁹ Osman Turan'la birlikte Mahmut Goloğlu, Sabri Dilek, Fikri karanis, Osman Nuri Lermioğlu beraat eden diğer DP Trabzon milletvekilleri.⁵⁰

Sonuç

Osman Turan, toplam 16,5 ay Yassıada'da tutuklu kalmıştır. Bu süre zarfında mensubu bulunduğu ve milletvekilliği döneminde zaman zaman ters düştüğü Demokrat Parti ve idarecilerine sahip çıkmıştır. Buradaki zorlu şartlara rağmen dik bir duruş sergileyen Osman Turan, Yassıada kumandanının karşısında hazır ola geçmediği için tokatlanmış, tabutluk denilen hücreye sokulmuştur. Onun bu tavrı diğer tutuklulara hem cesaret vermiş hem de örnek olmuştur.⁵¹

Yassıada'da beraat ettikten sonra fakültedeki görevine geri dönmek için dilekçe ile müracaatta bulunmuştur. Fakat 2 Aralık 1961 ve 20 Haziran 1962 tarihli dilekçelerine Dekan Mustafa Aktağ tarafından 29 Haziran 1962 tarihinde olumsuz cevap verilmiştir.⁵² Bunun üzerine yeniden siyasete atılmaya bir bakıma mecbur kalan Osman Turan, tercihini DP'nin devamı gibi gördüğü Adalet Partisinden yana kullanmıştır. 1964 yılında AP'nin genel başkan yardımcılığına seçilmiş ve 1965 yılındaki seçimlerde de bu partiden Trabzon milletvekili olarak parlamentoya girmeye hak kazanmıştır.⁵³ Fakat Süleyman Demirel'le düştüğü anlaşmazlık sonucunda 30 Ekim 1967 tarihinde partisinden istifa ederek, Eylül 1969'da Milliyetçi Hareket Partisine katılmakla birlikte siyaset yapmak istemediğini bildirerek bu partiden de ayrılmıştır.⁵⁴

Osman Turan, Danıştay kararı ile açıktan aldığı maaştan rahatsızlık duyarak bir dilekçe ile 26 Şubat 1970 tarihinde Ankara Üniversitesi'ne başvurmuş fakat Turan'ın bu isteği DTCF Profesörler Kurulu tarafından yine kabul görmemiştir. Üst üste yazışmalardan sonra emekliliği sevk edilmesine karar verilmiş ve 12 Nisan 1972 tarihinde DTCF ile ilişkisi kesilmiştir. Bundan sonraki süreçte kendisini en mutlu olduğu ve en iyi bildiği işe bilim dünyasına yeni eserler kazandırmaya adanmış ve 17 Ocak 1978 tarihinde İstanbul'da vefat etmiştir.⁵⁵ 63 yıllık ömrüne

⁴⁷ B.C.A., 10.09/54.159.5, 11.08.1961.

⁴⁸ Milliyet,16.09.1961.

⁴⁹ B.C.A., 10.09/5.17.2., 15.09.1961.

⁵⁰ Beş yıl ağır hapis cezası verilen DP Trabzon Milletvekilleri şunlardır: Selahattin Karayavuz, Pertev Sanaç, İsmail şener, M.Reşit Tarakçioğlu. Dört yıl iki aya mahkum olanlar ise Hasan Polat, Zeki Ramoğlu ve Haluk Çulha'dır. Ses, 16.09.1961.

⁵¹ Demirci, a.g.e., s.17-18.

⁵²Birinci, a.g.e., s.41. Nurcan Demirci'nin verdiği bilgiye göre Osman Turan 25.10.1961 ve 02.02.1961 tarihlerinde DTCF'ye dilekçeler vererek kadro talebinde bulundu. DTCF Profesörler Kurulu, 17.01.1962 tarih ve 12 sayılı kararla bu talebi reddetti. Turan, Danıştay'a müracaat etti ve Danıştay kararı ile 01.06.1960 tarihi baz alınarak açık maaşı ödenmeye başladı Demirci, a.g.e., s.18-19;

⁵³ Yediyıldız, a.g.m., s.26.

⁵⁴ Demirci, a.g.e., s.18. Mustafa Kafalı, "Trabzon'un Yetiştirdiği Mümtaz Sima: Prof. Dr. Osman Turan, **Trabzon Tarihi Sempozyumu**, 6-8 Kasım 1998, s.19.

⁵⁵ Demirci, a.g.e., s.23.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/7 Summer 2013

birçok ilmi eser, başarı barındırmış ve sevemediği siyasette de her devirde sergilediği onurlu duruşu ve tavizsiz tavrı ile örnek bir kişilik olmuştur.

KAYNAKÇA

a. Arşiv ve Resmi Belgeler

1.BCA (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi)

- B.C.A, 010.09, 31.95.2.
B.C.A., 030.10/78.516.9, 05.05.1954
B.C.A., 010.09./54.159.5.
B.C.A, 010.09, 1.4.1., 30.08.1960,63.
B.C.A, 010.09, 1.4.1.,01.09.1960.
B.C.A., 10.09/1.4.1., 165.
B.C.A., 10.09/1.4.1., 11.09.1960,170.
B.C.A., 10.09/54.155.5,2.
B.C.A., 10.09/54.155.5,5.
B.C.A., 010.09/386.1176.4, 06.04.1961.
B.C.A., 010.09/386.1176.4, 10.04.1961.
B.C.A., 10.09/5.17.1., 25.07.1961.
B.C.A., 10.09/54.159.5,19.06.1961.
B.C.A., 10.09/54.159.5,6.
B.C.A, 010.09, 1.4.1., 30.08.1960,63.
B.C.A., 10.09/54.159.5, 25.06.1960.
B.C.A., 10.09/54.159.5, 19.04.1960.
B.C.A., 10.09/54.155.5, 19.4.1960.
B.C.A., 10.09/54.159.5,11.07.1960.
B.C.A., 10.09/54.159.5, 18.06.1961.
B.C.A., 10.09/54.159.5, 11.08.1961.
B.C.A., 10.09/5.17.2., 15.09.1961.

2.TBMM Arşivi

Tercümeihal Varakası ve Sicil Dosyası, Osman Turan, Dönem: X, Sicil No: 2187, Defter No: 1262.

TBMM, Kanun no: 6429; 30.06.1954.

TBMM Tutanakları, Devre: X, B: 1, C: 1, 21.06.1954.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/7 Summer 2013

TBMM Tutanakları, Devre: X, B: 47, O: 1, 26.02.1957

TBMM Tutanakları, Devre: X, B: 79, O: 1, 10.06.1957

TBMM Tutanakları, C:1, İ:79, 10.06.1957.

TBMM Tutanakları, C:1, İ:75, 31.05.1957.

3. DP Grup Tutanakları

DP Grup Tutanakları, 13.12.1955

DP Grup Tutanakları, 10.11.1957.

4. T.C.Resmi gazete

T.C.Resmi Gazete, Sayı:3337, s.6713.

T.C. Resmi Gazete, Sayı:7979, 11.12.1951.

T.C.Resmi Gazete, Sayı: 8748, 07.07.1954,s.9835.

b. Gazeteler

Cumhuriyet

Çaykara

Doğu

Dünya

Milliyet

Ses

Yeni Gün

c. Tezler

ALACAKAPTAN, Uğur, "Demokratik Anayasa ve Ceza Kanunu'nun 141 ve 142nci Maddeleri", **AUHF Dergisi**.

ARSLAN, Zehra, **Demokrat Parti Döneminde Trabzon (1950-1960)**, KTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Kasım 2011.

KOZAN, Tayfur, **Prof. Dr. Osman Turan'a Göre Din ve Türk Cihan Hakimiyeti Mefkuresi**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlahiyat-Din Sosyolojisi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006,

TEKSOY, Beril Yaşar, **Demokrat Parti'de Parti İçi Demokrasi (1946-1960)**, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.

YETİM, Fahri, **Ulus ve Zafer Gazetelerinin Karşılaştırmalı İncelemesi (1957-1960)**, Doktora Tezi, Ankara Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/7 Summer 2013

d. Tetkik ve Telif

- ARSLAN, Zehra, "27 Mayıs Darbesi'nin Trabzon'da Yansımaları ve DP Trabzon Milletvekillerinin İfadeleri", **Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 192, Mayıs-Haziran 2011.
- BİRİNCİ, Ali, **Osman Turan**, Birinci Baskı, Alternatif Yayınları, 2003.
- BİRİNCİ, Ali, "Tarihçi Osman Turan Bir Bilim ve şahsiyet Abidesinin Hayat Hikayesi ve Eserleri", **Uluslararası Tarih-Dil-Edebiyat Sempozyumu**, 3-5 Mayıs 2001.
- ÇAKMAK, Diren, "Türk Siyasal Yaşamında Bir Muhalefet Partisi Örneği: Hürriyet Partisi (1955-1958)" **Akademik Bakış**, Cilt:2, Sayı:3, Kış 2008, 153-186.
- ÇAYLAK, Adem, **Osman Bölükbaşı ve Siyasal Hareketi**, AAM, Ankara 2010.
- DEMİRCİ, Nurdan, **Prof. Dr. Osman Turan'ın Hayatı ve Eserleri**, Boğaziçi Yayınları.
- ILICAK, Nazlı, **15 Yıl Sonra 27 Mayıs Yargılanıyor**, Kervan Kitapçılık, İstanbul 1978.
- KAFALI, Mustafa, "Trabzon'un Yetiştirdiği Mümtaz Sima: Prof. Dr. Osman Turan, **Trabzon Tarihi Sempozyumu**, 6-8 Kasım 1998.
- ÖNDER, Necmettin, **Yassıada'da Milli İrade Nasıl Mahkum Edildi**, Dem Yayınları, 1990.
- SEFERCİOĞLU, Necmeddin, **3 Mayıs 1944 ve Türkçülük Davası**, Türk Ocakları Ankara Şubesi, Mart 2009.
- TOPAL, Nevzat, **Osman Turan'ın Hayatı ve Eserleri**, (Basılmış Yüksek Lisans Tezi), Türk Yurdu Yayınları:82, 1.baskı, 2004.
- TOPAL, Nevzat, "Osman Turan Bibliyografyası", **TÜBAR-XVIII-2005-Güz**.
- Türk Ocakları Ankara Şubesi, Bahaeddin Yediyıldız, **Vefatının 30.yılında Prof. Dr. Osman Turan'ı Anıyoruz**, Hazırlayan: Yücel Hacaloğlu, Şubat 2008.
- SARINAY, Yusuf, "Osman Turan ve Türk Ocakları", **Vefatının 30.yılında Prof. Dr. Osman Turan'ı Anıyoruz**, Hazırlayan: Yücel Hacaloğlu, Türk Ocakları Ankara Şubesi, Şubat 2008.

e. Diğer

wikipedia.org/wiki/Yassıada_Yargılamaları.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/7 Summer 2013

